

KAN ALLA GÖRA EN KLASSRESA?

HUR UTANFÖRSKAPET FÖDER ETT
NYTT KLASSAMHÄLLE OCH HUR EN
STARKARE SAMHÄLLSGEMENSKAP KAN
FÖRHINDRA DET

Av: Fredrik Hultman

OM FÖRFATTAREN

Fredrik Hultman läser juristprogrammet vid Uppsala universitet. Han är distriktsordförande för Moderata ungdomsförbundet i Uppsala län och har tidigare varit studentrepresentant i Uppsala universitets konsistorium. Han har tidigare författat rapporten *Människor mellan stolarna* (Timbro 2016) och var redigeringsansvarig för Moderata ungdomsförbundets idéprogram som antogs på förbundsstämman år 2016.

Rapporten är skriven självständigt av författaren. Moderata Ungdomsförbundet står inte nödvändigtvis bakom allt.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	4
1. Inledning	5
1.1 Syfte	5
1.2 Avgränsning	5
1.3 Disposition	5
2. Bakgrund	6
2.1 Invandring till Sverige	6
2.2 Mångkulturalism i svensk politik	6
2.3 Segregationen befästs	7
3. Utanförskapet etableras	9
3.1 Särskilt utsatta områden	9
3.2 Utanförskapets kultur	10
3.3 Betydelsen för det lokala näringslivet	11
3.4 Underminering av samhällsfunktioner	12
3.5 Kravaller och bilbränder	13
4. Hederskultur	14
4.1 Hederskultur i Sverige	14
4.2 Hederskulturens kännetecken	14
5. Våldsbejakande extremism	17
5.2 Islamistisk extremism och dess ideologer	17
6. Att bryta utanförskapet	19
6.1 Utanförskapets orsaker	19
6.2 Utanförskap	19
6.3 Bortom integration	20
6.4 Mångkulturalismens brister	21
7. Värderingar och sammanhållning	23
7.1 Tolerans	23
7.2 Svenska värderingar	24
7.3 Värderingar som grund för samhörighet	25
7.4 En värdebaserad samhörighet	26
8. Policyförslag	28
Käll- och referensförteckning	32

SAMMANFATTNING

- Under flera decennier har flera utanförskapsområden vuxit fram i många större städer runtom i Sverige. Den mångkulturalistiska politiken har misslyckats. För människor i utsatta områden – de flesta med invandrarbakgrund – har detta resulterat i ett djupt utanförskap som på sikt riskerar att skapa ett kraftigt segmenterat samhälle.
- I rapporten föreslås en ny riktning i svensk integrationspolitik, med större fokus på assimilation framför integration. Sverige behöver ett medborgarskap med tydlig anknytning till värderingar, med skyldigheter för individer för att få bli en del av det svenska samhället. På så sätt kan synen på Sverige som värderingsburen gemenskap stärkas.
- Det är viktigt att ha en fungerande integration, men att samtidigt inte förespråka statskommunitarismen. Utgångspunkten bör vara att Sverige ska vara en tydlig värdegemenskap, men det står inte i motsats till att Sverige ska vara ett öppet samhälle.
- Lag och ordning måste återupprättas i utsatta områden, med högre straff och fler sätt att hålla ordning. Vidare bör arbetet mot hederskultur bör stärkas med mer omfattande insatser, och den nationelle samordnaren mot våldsbejakande extremism bör få bättre verktyg för att förebygga att fler ansluter sig till våldbejakande organisationer.
- För att bryta utanförskapet krävs även omfattande reformer av bostads- och arbetsmarknaden. I framtiden bör även städer utformas annorlunda för att skapa tryggare miljöer och underlätta grannsamverkan.

1. INLEDNING

År 2015 lanserade Moderaterna en kampanj om det nya utanförskapet. På samma sätt som utanförskapet tidigare fanns i sjukförsäkringsstatistiken var det ”nya utanförskapet” något som växt fram i förorterna. Utanförskapet var dock knappast något nytt, utan ett sedan länge gammalt fenomen. Analogin var inte heller perfekt. Även om segregation låser människor ute från samhället, är situationen i Sveriges mest utsatta områden någonting annat än bara utanförskap.

Det ”nya utanförskapet” hade uppmärksammats tio år tidigare av Folkpartiet, som i en serie rapporter tog upp problematiken med särskilt utsatta områden.¹ Redan då fanns det exempel på hedersmord och våldsbejakande extremism. Faktum är att redan under sent 1970-tal väckte frågor om könsstympning debatt. Debatten kom då att handla om huruvida det byggde på rasistiska uppfattningar eller ej. Även när frågor om hedersvåld och våldsbejakande extremism har lyfts, har debatten kommit att i hög utsträckning beröra huruvida det är främlingsfientligt eller ej.² I efterhand kan det tyckas att det har saknats en relevant begreppsvärld för att över huvud taget diskutera problemen. Den här rapporten syftar till att ändra på det.

1.1 SYFTE

Denna rapport syftar till att redogöra för den problembild som finns i särskilt utsatta områden, så kallade utanförskapsområden, och vad detta innebär för enskildas livsmöjligheter. Därtill ges rekommendationer på hur utanförskapet kan brytas permanent och vad som bör göras för att minska problemen i särskilt utsatta områden.

Många av de problem som finns i utanförskapsområden har varit föremål för omfattande debatt under de senaste åren. Den här rapporten ger även en översikt av en rad andra problem kopplade till brister i integrationen i syfte att kunna bemöta de strukturella problemen.

1.2 AVGRÄNSNING

Denna rapport fokuserar på svensk integrationspolitik och de särskilda problem som hamnat alltmer i fokus för svensk samhällsdebatt de senaste åren. Denna rapport är därför avgränsad till brottslighet och parallella samhällsstrukturer i utanförskapsområden, hederskultur samt våldsbejakande extremism.

1.3 DISPOSITION

I de inledande avsnitten ges en överblick över utanförskapets framväxt och orsaker, och den hitintills rådande synen på integration i Sverige. Därefter berörs särskilt problemen kopplade till hederskultur och våldsbejakande islamism i egna avsnitt. I avsnitt 6 diskuteras implikationerna av detta, och i påföljande avsnitt diskuteras hur en mer inkluderande samhällsgemenskap kan skapas. Slutligen presenteras rekommenderade åtgärder för att bryta utanförskapet utifrån diskussionen i rapporten.

---

1 Folkpartiet (2004)

2 Se Johansson Heinös redogörelse för dessa debatter, s.61-92

2. BAKGRUND

2.1 INVANDRING TILL SVERIGE

Många invandrare som kom till Sverige under 1960- och början 1970-talet var arbetskraftsinvandrare då Sverige hade fri arbetskraftsinvandring. Efter att arbetskraftsinvandringen kraftigt begränsats efter införande av fackliga veton, införde LO en allmän policy om att inte tillåta ytterligare arbetskraftsinvandring.¹ Därmed ströps effektivt arbetskraftsinvandringen från främst Grekland och Italien. Integration och frågor kopplade till detta betraktades som arbetsmarknadsfrågor, och sköttes av arbetsmarknadsdepartementet.²

Asylinvandringen stod länge för större delen av invandringen till Sverige, framförallt från Chile och Iran på grund av revolutionerna i de länderna under 1970-talet. Kriget i Jugoslavien under 1990-talet och senare krigen i Irak har lett till mer omfattande flyktingströmmar. Under 2010-talet har de huvudsakliga flyktingströmmarna i stället kommit från Syrien och Afghanistan. Sverige har med tiden fått en nästan unikt diversifierad invandrarbefolkning, med ovanligt många ursprungsländer.³

2.2 MÅNGKULTURALISM I SVENSK POLITIK

Grundinställningen till invandring och integration har formats av idéer om mångkulturalism. Mångkulturalism ska inte sammanblandas med begrepp som mångfald, eftersom det inte är lika brett. Idéer om det mångkulturella samhället är snarare ett ideologiskt synsätt som har präglat synen på behov av integration och synen på assimilering.⁴ Sverige anses ha officiellt antagit en mångkulturell inställning genom förslagen som lades fram utifrån Invandrarutredningen år 1975.⁵ Riksdagen röstade enhälligt igenom förslaget som återkommande beskrivits ha gjort Sverige till ett mångkulturellt land. Den nya politiken utgjorde ett skifte i flera avseenden. Den utgick från tre övergripande mål om jämlikhet, valfrihet och samverkan. Valfrihetsmålet berörde möjligheten för var och en att själva välja i vilken mån de vill anamma den inhemska kulturen och språket, medan jämlikhetsmålet avsåg att invandrare i hög utsträckning skulle ha samma rättigheter som svenskar. Samverkansmålet syftade till att politiken skulle bygga på att krav ställdes både på invandrare att anpassa sig till det omgivande samhället, och att samhället skulle anpassa sig till invandrarna. Omsatt i konkret politik utgjorde detta en myriad av olika åtgärder rörande fler rättigheter för minoriteter, bidrag till invandrarföreningar med mera.

Ett decennium före resultatet av Invandrarutredningen, år 1965, hade idén om det mångkulturella samhället⁶ lanserats av debattören Daniel Schwars i en artikel i DN.⁷ Mångkulturalism kontrasterades mot idén om assimilation. Assimilation beskrevs som att överge sin kulturella identitet för en annan, medan integration beskrevs som anpassning till samhället med en bevarad kulturell identitet. Mångkulturalismen ansågs alltså bevara och bejaka kulturella egenskaper, i kontrast till assimilation som i stället påstods skapa instabilitet och konflikter genom överdriven tvångsmässig anpassning.

1 SOU 2006:87 sid 89

2 Denna utläggning bygger på s. 25–60, Johansson Heinö

3 Johansson Heinö s. 50ff

4 Adian, Laitin och Valfort

5 Förslagen ingick i prop. 1975:26

6 Ibland refererat till som det "flerkulturella samhället".

7 Följande utläggning bygger på Wickström s. 54-72

Schwars argumentation utgick från att om invandrare skulle behöva lämna en väsentlig del av sin identitet, skulle de lida psykiskt och både dem och deras barn skulle hamna i konflikt med majoritetssamhället. Därför menade han att det offentliga borde verka för att bevara och stärka invandrares kulturella identiteter.

Medan assimilering ansågs vara en kvarleva från ett inskränkt Sverige, var mångkulturalismen vid denna tid ett modernt alternativ. Olof Palme var den första etablerade politikern att anamma de nya idéerna. Dessa rimmade även väl med dåtidens högt prioriterade internationalism. För att öka inflytandet gjordes till och med försök att bilda ett nytt politiskt parti som skulle värna om invandrares intressen, vilket dock aldrig realiserades.¹

På inget sätt var dock idén om det mångkulturella samhället exklusivt socialdemokratisk. Högerpartiet var det första partiet att lägga fram ett mångkulturalistiskt handlingsprogram år 1968. Högerpartiets program betonade särskilt valfriheten för den enskilde invandraren att själv välja om den vill bevara sin identitet. Wickström menar att det som var drivande i partiernas engagemang för mångkulturalismen inte var ideologi, utan snarare enskilda utlandsfödda som på olika sätt hade inflytande i de politiska partierna.²

I efterhand är det svårt att uppskatta omfattningen av beslutet, och mycket av dess innehåll var påfallande okontroversiellt. Synen på integration som motsats till assimilation har beförästs. Det uttalade syftet med proposition var att skapa en politik för att alla ska kunna behålla sina kulturella identiteter. Det syns tydligt på att alla riksdagspartier förutom Sverigedemokraterna länge sagt sig stå bakom integrationstanken, men avfärdar assimilation som idé.³

2.3 SEGREGATIONEN BEFÄSTS

I kölvattnet av debatten om integration och kulturella identiteter, kom tusentals invandrare till Sverige. Av många olika skäl flyttade de till samma områden. Till stor del berodde detta troligtvis på den dåvarande situationen på bostadsmarknaden. Miljonprogrammen hade byggts under 1960-talet till följd av en omfattande bostadskris. Bostadskrisens orsaker kan härledas tillbaka till att marknaden tidigare var överreglerad och att en ovanligt stor ungdomskull skulle ta sig ut på bostadsmarknaden. Miljonprogrammen lanserades som ett krispaket för att snabbt lösa bostadsbristen, men var även ett ideologiskt drivet projekt för nya moderna städer. En av grundtankarna med miljonprogrammen var att funktionella bostäder byggda i anknytning till moderna kommunikationer motsvarade människors behov av bostäder.⁴

I takt med att bostadsmarknaden delvis avreglerades under 1960-talet minskade behovet av miljonprogramslägenheter. Eftersom standarden inte alltid motsvarade det som efterfrågades, valde många att flytta till andra områden. När människor invandrade till Sverige fanns det alltså tomma lägenheter i många förorter, och det var enklare att etablera sig där.⁵ Med tiden valde allt fler med svensk bakgrund att flytta till andra områden på grund av den höga koncentrationen av invandrare. Just det fenomenet finner även stöd i internationell forskning; redan när relativt få med utländsk bakgrund flyttar in i ett bostadsområde tenderar de ursprungliga boende att uppfatta att området

---

1 Wickström (2015)
2 Wickström (2015)
3 Se t.ex. Expo Skola
4 Wickström (2015)
5 Ibid.

helt ändrat karaktär.¹

Aktuell forskning visar att även hyresregleringen kan ha haft en segregrande effekt, utifrån att hyresmarknaden är segregerad utifrån etnisk härkomst i högre utsträckning än marknaden för bostadsrätter.² Troligtvis beror detta på att bristen på bostäder på hyresmarknaden skapar höga trösklar till att få bostad. Det missgynnar i sin tur nyanlända som inte har haft möjlighet att stå årtal i bostadskö. Först senare kom vissa områden att få betydligt sämre förutsättningar än övriga landet, då utanförskapet etablerades på riktigt.

---

1 Nerlund (2013)

2 Enström Öst, Söderberg och Wilhelmsson (2012)

3. UTANFÖRSKAPET ETABLERAS

3.1 SÄRSKILT UTSATTA OMRÅDEN

År 2004 släppte Folkpartiet rapporten "Utanförskapets karta".¹ Rapporten var ett försök att visa på omfattningen av det utanförskap som då hade börjat ta form. Den fick stor uppmärksamhet, och gav en väldigt träffande beskrivning av den sociala isoleringen som vuxit fram i många områden. Kombinationen av alternativa referensramar, svaga normer och frånvaro av starka institutioner är en grogrund för en specifik kultur. Denna kultur är inte någon särskild utländsk kultur, utan snarare ett resultat av det vakuum av normer som uppstår i bristen av integration.

Enligt rapportens definition fanns det tre utanförskapsområden år 1990. År 2004 hade antalet ökat till 136. Den sista rapporten Folkpartiets rapportserie släpptes år 2008, med undertiteln "Arvet efter Mona Sahlin".² Resultaten var även de nedslående, med låga inkomster, lågt valdeltagande och hög arbetslöshet i de studerade områdena. År 2014 gjorde tankesmedjan Den nya välfärden en uppföljning av Folkpartiets rapportserie med samma metodologi och data till och med 2012.³ Trots sex år av alliansstyre hade antalet utanförskapsområden ökat.⁴ Utsattheten hade befästs i ännu fler områden, med bland annat färre arbetstillfällen och sämre skolresultat än genomsnittet.

Den före LO-ekonomen Jan Edling genomförde år 2015 en studie om 38 utanförskapsområden.⁵ I studien konstateras bland annat att andelen utbetalda sociala ersättningar och försörjningsstöd är betydligt högre i förorter. Även vad gäller skolresultat och disponibel inkomst har befolkningen i utanförskapsområdena det betydligt sämre ställt. Edling bekräftar också att utsattheten inte har minskat i dessa områden. Tvärt om har den under perioden 1997 till 2013 ökat, med bland annat sämre skolresultat, mindre andel förvärvsarbetande och lägre valdeltagande. Det sistnämnda tyder även på en sjunkande tillit för samhällets institutioner.⁶

På senare år har denna problematik belysts ytterligare av polisen. I dag finns 55 så kallade utsatta områden. I dessa områden har kriminella nätverk en stark inverkan på lokalsamhället. Vissa av dessa områden klassificeras till och med som särskilt utsatta områden. Sådan utmärks av att hela rättsväsendet undergrävs genom systematiska våldshandlingar och hot mot vittnen, målsägare och anmälare. Den allmänna benägenheten att allmänna brott är låg. Situationen i området innebär att det kan vara nästintill omöjligt för polisen att fullfölja sitt uppdrag. Därtill kan det även finnas många som reser iväg för att delta i terrorhandlingar utomlands, våldbejakande extremism och en hög koncentration av kriminella.⁷ Vissa kännetecken för dessa områden är framför allt lågt deltagande på arbetsmarknaden och låga skolresultat. I de utsatta områdena är sysselsättningsgraden 49,5 % och över 40 % av ungdomar lämnar grundskolan utan godkänt betyg.⁸

Utanförskapets kultur är ett hot mot sammanhållning, eftersom det ytterligare stigmatiserar de

1 Folkpartiet (2004)

2 Folkpartiet (2008)

3 Sanandaji (2014)

4 Folkpartiet släppte samtidigt som Den nya välfärden en ny version av Utanförskapets karta som visade att utanförskapet inte hade ökat sett till antal områden. I den rapporten användes dock en annorlunda metod än i tidigare rapporter, varför resultatet inte är jämförbart med tidigare resultat.

5 Edling (2015)

6 Ibid.

7 Polisen (2017)

8 Ibid.

berörda områdena. Områden där normer bryts ner på det sättet skapar en ytterligare stigmatisering, eftersom det isolerar områdena från det omgivande samhället. I takt med att fler behöver integreras, finns även en risk att fler flyttar till områden som redan är utsatta, och fastnar i samma utanförskap. I följande avsnitt utvecklas denna problematik.

3.2 UTANFÖRSKAPETS KULTUR

Signifikativt för svenska utanförskapsområden är att de saknar det som kallas för kollektiv förmåga.¹ Kollektiv förmåga är sammanhållningen i ett grannskap kombinerat med viljan att handla för det allmännas bästa. Bristen på kollektiv förmåga beror vanligtvis på segregation och fattigdom. Ytterligare kännetecken är stora etniska skillnader, stora ungdomskullar, ensamstående mödrar och hög omflyttning.² Brist på sådan kollektiv förmåga tenderar att leda till brottslighet. Det finns alltså samband mellan att stärka sammanhållningen och att motverka brott.

I juli 2017 skrev en krönikör i Svenska dagbladet om hur vissa hip-hop-låtar glorifierar våld och att undergräva polisens arbete.³ Även om våldsbejakande musik inte är något ovanligt, finns det vissa poänger med artikeln. Dels kan avsaknaden av kulturella normer leda till ett respektlöst förhållningssätt gentemot statsmakten och ett förkastande av samhällskontraktet. Dels skapas förebilder som verkar förstärkande för detta.

Ett talande exempel på det senare kan hämtas från Botkyrka, där kommunen finansierade en väggmålning föreställande tre män som alla avlidit. De tre männen var alla dömda för grova våldsbrott, och enligt medieuppgifter var de aktiva i kriminella gäng. En av dem hade skjutits ihjäl av polis i samband med ett uppmärksammat rån i Södertälje. Våren 2017 följde tidningen Expressen upp debatten kring målningen i ett reportage. Av dem som Expressen intervjuade var de flesta inte skeptiska till målningen, utan snarare tvärt om. När två Fittjabor frågades om vad de avbildade killarna betydde, var svaret positivt:

”- Många här kommer från krig och död, vi har sett människor bombas ihjäl. Så det här som killarna sysslade med är bara en droppe i havet. Visst kunde det vara skrämmande att bilar brändes och man hörde något bombas här, men det var aldrig riktat mot folket i Botkyrka, säger hon och målar upp en bild av killar som visserligen var kriminella men som inte gjorde någon illa.

[...]

- Hela Fittja älskade dem, säger han. De var skittrevliga. Duktiga. Visst, de hade kriminell bakgrund men det var inte allt. Det är därför väldigt få, knappt någon, i Fittja som har protesterat mot målningen.⁴

Inställningen som de intervjuade visar ger en tydlig fingervisning om problemet. Brottslingar framställs som hjältar, och våldsbrott relativiseras eftersom det inte riktas mot ”folket i Botkyrka”, som att det finns en motsättning mellan människor i Botkyrka och i andra stadsdelar. De kriminella framställs nästan som poliser; de upprätthåller ordningen och beskyddar ortens invånare:

1 Polisen (2017)

2 Brottsförebyggande rådet (2016a)

3 SvD 2017-07-23

4 Expressen 2017-07-04

- De här grabbarna visade ändå enighet. Om det fanns misstanke om att någon skulle komma hit och bråka så gick grabbarna ihop. Nu har medier bara målat upp en dålig och ful bild.¹

Polisen lyfter denna tendens i sin senaste lägesrapport.² Kriminella gäng verkar i ett område utan att direkt störa de lokala invånarna, och uppfattas därför inte som ett direkt hot mot invånarna. Dessutom kan de agera som beskyddare mot andra kriminella gäng. På så sätt blir det de kriminella som upprätthåller den sociala ordningen, och därmed institutionaliseras kriminaliteten, vilket riskerar att leda till en konkurrerande samhällsstruktur.

Ofta diskuteras skjutningar i media som affärsuppgörelser i den undre världen, men även den typen av brottslighet kan förklaras utifrån sådana subkulturer. När skjutningar och uppgörelser sker mellan kriminella är det ofta en del av den särskilda hederskultur som är en del av den kriminella subkulturen.³ Tidigare erfarenheter visar att när sådana väl har etablerats, är de svåra att bryta upp. Ett exempel på det är den omfattande gängkriminaliteten som uppstod i USA till följd av alkoholförbudet som rådde under 1920- och 1930-talen, och som ligger till grund för kriminella strukturer än i dag.⁴

3.3 BETYDELSEN FÖR DET LOKALA NÄRINGSLIVET

Brottsligheten i de utsatta områdena har även en direkt påverkan på det lokala näringslivet. Det finns många vittnesuppgifter om hur kriminella använder polisens maktlöshet för att utsätta lokala företag för småbrott. Exempelvis handlar det om olovliga parkeringar, skadegörelse eller småstölder.⁵ I vissa fall sker det helt öppet. När enskilda näringsidkare som utsätts för brottsligheten säger ifrån, hotas de. Eftersom de kriminella nätverken är väletablerade lokalt är det svårt att undkomma dem. Vissa företag väljer att flytta från områdena för att undvika problemen.

I en enkät från 2016 bland företagare i Stockholms län finns flera exempel på detta. Bland annat konstateras att brottsligheten riktad mot företag är som störst i socialt utsatta områden.⁶ Den 30 december 2016 valde flera företagare i Husby att stänga ner sina butiker under en dag i protest mot brottsligheten och den enligt dem undermåliga hanteringen från polisens sida.⁷ Brottsligheten drabbar inte bara företagare direkt, utan otrygghet i ett område kan även drabba dem indirekt genom sviktande kundunderlag. Många verkar inte vilja besöka platser där det begås många brott och det är dåligt för affärerna.⁸ I oktober 2017 valde företagarföreningens ordförande i Husby att slå igen sin affär; kriminaliteten gjorde att det inte längre var lönsamt att bedriva verksamheten.⁹

I vissa fall infiltreras näringslivet av kriminella, som exempelvis restauranger. Det är i sådana fall svårt att bedöma för polisen om verksamheten har förvärvats på laglig eller olaglig väg.¹⁰ De kriminella skapar på så sätt ett slags informell ekonomi. Det kan bland annat handla om försäljning av stöldgods

1 Expressen 2017-07-04

2 Polisen (2017)

3 Sarnecki (2016)

4 Ibid.

5 Sanandaji, N, (2016)

6 Stockholms handelskammare (2016)

7 SVT 2016-12-30

8 Stockholms Handelskammare (2017)

9 Expressen 2017-04-01

10 Brottsförebyggande rådet (2016a)

eller av cigaretter och sprit skattefritt. Särskilt i Malmö är det utbrett centralt i staden eftersom de utsatta områdena ligger centralt, och inte i en avsides förort som i Stockholm och Göteborg. Restauranger och butiker undgår systematiskt skatt genom att bland annat använda svartarbete. Den svarta marknaden är så pass etablerad att många Malmöbor numera tar den låga prisnivån för given.¹

3.4 UNDERMINERING AV SAMHÄLLSFUNKTIONER

Utanförskapet får i förlängningen även allvarliga konsekvenser för olika typer av samhällsfunktioner. Under 2017 har det särskilt uppmärksammats hur säkerheten på sjukhus hotas av gäng, och hur poliser angrips.² Detta får ses som ytterligare ett utslag för gängkriminaliteten. Dessa problem sträcker sig dock längre än att enbart beröra ordningsmakten och vården.

Bibliotek är ett exempel på hur en tidigare viktig institution tar skada av ökande otrygghet och ordningsstörningar. Biblioteken fyller en ofta bortglömd samhällsfunktion, även om de givetvis inte har en lika central del i samhällskontraktet som exempelvis polisen. Genom att tillhandahålla böcker åt alla ges även alla en möjlighet att bilda sig. Under senare år har det dock blivit vanligare att bibliotek vandaliseras, oftast av ungdomsgäng. Enligt en enkät från fackförbundet DIK som organiserar många bibliotekarier har en av fem bibliotekarier hotats i sin roll som bibliotekarie.³ Två av fem bibliotekarier uppger att det förekommit våld på biblioteket de jobbar på. En bibliotekarie nämner i enkäten att böcker rivs sönder och att det förekommit att besökare har urinerat på böcker. Journalisten Paulina Neuding har studerat fenomenet och konstaterat att det är vanligare med stökighet på biblioteken i utsatta områden.⁴ Ordningen blir ytterligare ett uttryck för utanförskapet. Även om problemen har fått större uppmärksamhet under hösten 2017 uppmärksammade hon problemen redan år 2015.

Simhallar är ytterligare exempel på hur en samhällsviktig funktion undermineras. Historiskt sett tillkom simhallarna för att främja renlighet, och som ett sätt för alla att få en chans att lära sig simma.⁵ På senare år har det blivit vanligare att simhallar har infört separata badtider för kvinnor, så att de ska slippa visa sig avklädda inför män.⁶ Det synliggör att många kvinnor över huvud taget inte ansetts sig kunna gå och bada tidigare. Även på skolor har det förekommit att könen skiljts åt, vilket redan har lett till politiska åtgärder.⁷

Desto allvarligare är när myndigheter hindras i sitt arbete. Myndigheter som verkar lokalt i områdena får utstå påtryckningar från kriminella att fatta vissa beslut.⁸ Det kan exempelvis handla om att en handläggare på Försäkringskassan utsätts för hot för att denne ska förmås betala ut bidrag i strid med gällande regler.

Ett sätt som de kriminella nätverken utgör en alternativ samhällsstruktur är genom att förhindra rättsväsendet i sitt arbete. Personer som anmäler brott begångna av medlemmar i nätverket eller som vittnar mot dessa, utsätts för hot eller våldshandlingar.⁹ Det är en form av skrämselektik som

---

1 Brottsförebyggande rådet (2016b)
2 SVT
3 DIK 2015
4 Expressen 2016-12-20
5 Axxess (2016)
6 UNT 2016
7 Svenska Dagbladet 2016-09-03
8 Polisen (2016)
9 Ibid.

upprätthåller det kriminella nätverkets inflytande. När rättsväsendet inte på ett effektivt sätt kan förhindra att brott begås och leder till straff, får de kriminella nätverken ett starkt inflytande lokalt. Som visats i föregående avsnitt kan detta leda till att de nästintill ses som ett likvärdigt alternativ till ordningsmakten.

3.5 KRAVALLER OCH BILBRÄNDER

De senaste åren har det blivit allt vanligare med bilbränder runtom i landet. Under året direkt efter kravallerna i Herrgården brann exempelvis 628 bilar i Malmö. Därefter minskade antalet, men har sedan dess inte varit lägre än 300 per år i Malmö.¹ Även i andra delar av landet har bilbränder blivit desto vanligare.²

Utsattheten i förorten har vid flera tillfällen lett till omfattande kravaller. De kändaste av dessa var dels kravallerna i Malmö 2008, dels serien kravaller som pågick i Husby år 2013. Det är viktigt att inte bara konstatera att sådana kravaller äger rum, utan att även se orsakerna till dem. Enligt invånarna själva ligger en stor del av förklaringen i ett upplevt utanförskap. Därtill upplever många ett demokratiskt underskott; det finns inte någon som verkligen representerar dem. Det finns likheter mellan kravallerna i Paris åtta år tidigare, som också utlöstes av ett dödsfall och polisingripande. Det är alltså knappast ett unikt svenskt fenomen.³ Även andra oroligheter har på senare år utlösts av att ordningsmakten ingriper i utsatta områden.

På senare år har stenkastning mot polisbilar, brandbilar och ambulanser blivit vanligt. I ett särskilt uppmärksammat fall hindrades brandkår i Uppsala från att rycka ut till en lägenhetsbrand i Gottsunda. En studie om de bakomliggande orsakerna till stenkastningen tar upp flera förklaringar till detta.⁴ Bland annat lyfts människors utsatta situation, då dåliga ekonomiska och sociala förutsättningar begränsar ens livsmöjligheter. Därtill stigmatiseras områdena, i och med att de har dåliga förutsättningar. Vidare är också befolkningssammansättningen speciell, med fler unga än i andra områden. Eftersom många unga män i områdena upplever ett stigma och att de inte själva kan påverka sin situation, känner de sig som främlingar inför samhället.

Utanförskapet går alltså djupare än att handla om arbetslöshet och låga skolresultat. Svagare normer på grund av kriminalitet och avskärmning från det övriga samhället bidrar även till att ytterligare försämra livschanserna för personer bosatta i utsatta områden. Särskilda exempel på sådan problematik som ofta förknippas med ett sådant utanförskap berör hederskultur och våldsbejakande extremism, vilka kommer att utvecklas i följande avsnitt.

---

1 Polisen (2016b)

2 Sydsvenskan 2016-08-10

3 Ibid.

4 Brottsförebyggande rådet (2016b)

4. HEDERSKULTUR

4.1 HEDERSKULTUR I SVERIGE

År 2001 mördades Fadime Sahindal av sin pappa i Uppsala, bara några månader efter att hon talat i riksdagen om problemen med hederskultur. Mordet på Sahindal var inte det första hedersmordet i Sverige. Redan fem år tidigare hade Sara Abded mördats med liknande motiv.¹ Hedersrelaterat våld har sedan mordet fått stor medial uppmärksamhet, men trots att det har gått 20 år är problematiken fortfarande omfattande. Enligt Brottsförebyggande rådet fanns det hedersmotiv till 10 av de 105 morden som begicks under 2016.² Med tanke på olika svårigheter att utreda brott som sker i nära relationer och att benägenheten att anmäla ofta är mindre kan mörkertalet vara stort. Det gäller särskilt mindre grova våldsbrott med hedersmotiv. Under 2017 gjorde Aftonbladet en granskning av hur många rättsfall de kunde hitta från svenska domstolar mellan 2015 och 2017 som på något sätt berörde hederskultur.³ Sammanlagt hittade de 200 fall. Det rörde sig om allt från tvångsgifte och hot till grova våldsbrott.

Hederskultur är också accepterat i vissa kretsar. Göteborgs-Posten rapporterade exempelvis i augusti 2016 om diskussioner i en svensk Facebook-grupp med närapå 30 000 medlemmar:

Något som nyligen väckt avsky världen över är hedersmordet på modellen och feministen Qandeel Baloch. Hon har beskrivits som Pakistans egen Kim Kardashian och mördades av sin bror på grund av bilder hon lagt ut på sociala medier. Baloch gjorde sig känd för att bland annat publicera lättklädda bilder på sig själv och för att ifrågasätta den religiösa kulturen i landet. Men i svenska Facebookgruppen V.I.P Room med över 28 000 medlemmar finns det de som uttrycker sympatier för mordet.

– Sharaflös [ärelös] brud! Hon skulle sänka hennes familjs rykte med sina porrliknande videos på nätet. Hon kommer från en religiös familj, hennes bror sägs ha varnat henne sen tidigare men hon lyssnade inte så han ströp henne till döds. Walla hon förtjänar det! kommenterar 18-åringe Mohammed från Malmö nyheten om hedersmordet.

Kommentaren har gillats 18 gånger.

Enligt Socialstyrelsen upplever 80 000 ungdomar i någon utsträckning att deras frihet är begränsad på grund av påtryckningar från deras omgivning.⁴ En forskare har hävdat att det kan vara så många som en av tre unga med utländsk bakgrund som lever under hederskultur, vilket i så fall skulle innebära att det kan vara upp till 240 000 ungdomar i Sverige lever under hederskultur.⁵

4.2 HEDERSKULTURENS KÄNNETECKEN

Hederskultur är inte något som förekommer exklusivt i utanförskapsområden, men är ändå ett typexempel på värderingskonflikter mellan det öppna samhället och förtryckande strukturer.

1 Johansson Heinö s. 61-63

2 Göteborgs-Posten 2016-08-08

3 Aftonbladets webbserie om hedersförtryck (2017)

4 Socialstyrelsen (2013)

5 <http://www.aftonbladet.se/nyheter/a/knm9/forskare-240-000-unga-i-sverige-kan-vara-drabbade>

I diskussioner om hederskultur är det viktigt att inte förenkla problematiken till att handla om patriarkala maktstrukturer. Begreppet heder i vanligt språkbruk är förknippat med värdigheten och respekten för en enskild. I samhällen där familjen – brett definierad – eller klanen ses som en enhet, har heder en annorlunda betydelse. Då handlar det snarare om att den egna gruppens moraliska ordning ska upprätthållas. Ofta yttrar sig detta i olika typer av kontroll av kvinnors sexualitet, men det påverkar även hur unga män ska bete sig. Det är inte heller bara män som utövar det. I vissa kulturer är det vanligt att kvinnor genomför könsstympningar i hemlighet på småbarn.¹

Könsstympning kriminaliserades i Sverige år 1982. Trots det har det fortfarande varit kontroversiellt. År 2006 väckte den då nyttillträdde jämställdhetsministern, Nyamko Sabuni (FP), omfattande debatt när hon föreslog obligatoriska gynekologundersökningar för att förebygga och tidigt upptäcka könsstympning. Socialstyrelsen uppskattade år 2013 att upp till 40 000 kvinnor i Sverige ha könsstympats, varav 7 000 då var under 18 år.² Det finns ingen klar indikation om att ett stort antal av dem har utsatts för det sedan de kom till Sverige. Tvångsäktenskap är ett annat exempel på hedersförtryck. Ofta handlar hedersvåld om att en kvinna har valt en annan partner än den önskade, eller att hon vägrar ingå äktenskap med den man som valts åt henne.³

Föreningen *Varken Hora eller Kuvad* genomförde år 2015 en enkät om hederskultur bland ungdomar och föräldrar i förorter till Stockholm.⁴ Av enkäten framgår bland annat att många upplever en omfattande kontroll från sina föräldrar och sin omgivning vad gäller att fatta egna beslut om sitt privatliv. I enkäten förklarar två tonåringar känslan av att leva i förorten:

Hakan som studerar andra året på gymnasiet berättar om sina framtida planer.

”Så fort jag är klar med skolan och har fått en utbildning så vill jag flytta från ghyttot. Jag gillar mitt område men.. du vet, alla känner alla och det blir ett problem. Alla vet vad alla har gjort, det är som om FBI är efter dig 24/7.”

Murat som är 15 år gammal, ser fördelen med att bo med sina landsmän. Han känner sig som i sitt hemland berättar han.

”När man går ut på gatan så känns det som man är i Syrien. Ok, jag håller med Hakan om att man har ögonen på sig.. men samtidigt är det bra. Man har vänner bekanta osv som rättar en när man gör fel. Man har grannar och vänner som bryr sig om en.”

Just kontrollen över andra är nära knuten till hederskulturen. Många ungdomar i studien ger också uttryck för att de inte vill bo kvar i samma område i framtiden på grund av känslan av ofrihet. Det handlar inte bara om tryck från ens egen familj, utan från omgivningen. Därför kan även den vars familj inte utövar påtryckningar känna en press att agera i enlighet med gruppens normer. Studier av somalier som har flyttat till USA har bekräftat det.⁵ När somalier i USA flyttar till områden där det inte bor andra somalier uppfattar de även hedersnormer som mindre viktiga och slutar leva enligt dem.

Även om hederskultur ofta benämns som ett enhetligt begrepp, skiljer sig synen på heder mellan olika kulturer. Exempelvis har Brinkemo funnit det svårt att hitta exempel på hedersmord bland

1 Brinkemo s. 97ff

2 Socialstyrelsen (2013)

3 Polisen (2012)

4 Varken Hora eller Kuvad (2015)

5 Brinkemo s. 99-102

somalier.¹ Samtidigt uppskattar Amnesty att det i Pakistan begås uppskattningsvis 1000 hedersmord årligen.² Hur långt man är villig att gå för att bevara hedern varierar alltså. Det styrker ytterligare tesen att hederskultur inte har någon direkt koppling till någon religion.

---

1 Brinkemo s.102-104

2 Amnesty (2016)

5. VÅLDSBEJAKANDE EXTREMISM

Våldsbejakande extremism definieras av Regeringen som:

...ideologier som bejaktar och legitimerar våld som medel för att förverkliga extrema ideologiska åsikter och idéer där terrorism är en metod som används av våldsbejakande extremistiska grupperingar och individer.¹

Enligt Säpo finns det i Sverige i dag 3000 aktörer som kan utgöra ett hot, varav 2000 är islamistiska extremister medan resterande har kopplingar till Vit makt-miljön.² Därtill har enligt Säpo 286 svenskar anslutit sig till IS.³ Antalet personer som ansluter sig till IS är även högt jämfört med andra länder. Enligt en ranking av ICSSR det bara från Belgien och Storbritannien som fler personer anslutit sig till IS räknat per capita än från Sverige.⁴

Det är viktigt att ta upp frågor kring det i anslutning till frågor kopplade till utanförskap. Utanförskap är en viktig förklaringsfaktor till varför vissa söker sig till våldsbejakande organisationer.⁵ Delvis för att det ofta finns sociala orsaker till extremismen. Redan 2009 identifierade Säpo droger och kriminalitet som en möjlig inkörsport till våldsbejakande islamistisk extremism.⁶ Enligt polisens bedömning finns det våldsbejakande islamistiska nätverk i vart tredje utsatt område.⁷ Naven för terrorrekrytering till IS har av Säkerhetspolisen bedömts främst finnas i Örebro, Stockholm, Göteborg och Malmö.⁸

Den våldsbejakande extremismen medför flera risker. En särskild risk med den typen av terrorism är att återvändare kan begå brott. Enskilda terrorister kan åstadkomma stor skada, särskilt om de har erfarenhet av strider eller har fått träning utomlands. Detta belyser ytterligare riskerna med sådan extremism. Det bör dock poängteras att återfallsrisken hos återvändande extremister är liten, i de fall den hittills har kunnat uppmätas.⁹ Emellertid måste det ändå anses som problematiskt att svenska medborgare och andra med en stark anknytning till Sverige deltar i terroraktioner och allvarliga brott mot mänskliga rättigheter i andra delar av världen.

5.2 ISLAMISTISK EXTREMISM OCH DESS IDEOLOGER

Enligt Säpo är Al-Qaida det mest framträdande nätverket bland de våldsbejakande islamistiska nätverken som varit verksamma i Sverige. Även Al-Shabab, Islamiska staten och Muslimska brödraskapet ska ha haft verksamhet i Sverige.¹⁰ Många av dessa organisationer är enbart löst sammansatta nätverk, varför det är svårt att veta exakt hur utbredda de är. Enstaka personer kan fungera som ett nav för att ansluta fler till nätverket genom personliga kontakter. En del forskning pekar på att radikaliserings i högre grad beror på att det finns en social grupp som är en del av ett större nätverk som tar in nya medlemmar, snarare än propaganda via sociala medier. Gruppens

1 Nationell strategi mot våldsbejakande extremism (2016)

2 DN 2017-07-03

3 SVT 2015

4 ICSR 2015-01-26

5 DS 2014:4

6 Säkerhetspolisen (2009)

7 Polisen (2015)

8 Sandelin s.

9 Basra m.fl.

10 Säpo (2009)

normer och ideologi överförs till de individer som ansluter sig till dem.¹ Därmed finns det goda skäl att bekymra sig för framväxten av miljöer som bejakar radikal islamism. År 2014 etablerades exempelvis det salafistiska partiet Hizb ut Tahrir i Sverige. Partiet är bland annat för att upprätta ett islamistiskt kalifat, och är aktiva motståndare till demokratin.² Partiet är förbjudet i flertalet länder, däribland Tyskland.³

I början av 2017 drogs statsstödet in för föreningen Sveriges förenade muslimer med motiveringen att föreningen inte bejakade demokratiska värderingar. Föreningen hade vid åtminstone tre tillfällen bjudit in talare som sympatiserar med Al-Qaida eller Islamiska staten.⁴ I slutet av 2016 hade även statsstödet för Sveriges unga muslimer dragits in. Motiveringen var att deras verksamhet inte var förenlig med den striktare tolkningen av MUCF:s demokratikrav.⁵

Det finns betydligt fler exempel på organisationer som har kopplingar till våldsbejakande extremism. Föreningen TUFF (Troende Unga Framtida Företrädare) har haft flera medlemmar som anslutit sig till IS eller Al-Qaida.⁶ Detsamma gäller föreningen Mång Kulturella Ungdomscenter som tidigare var väletablerade i förorter till Göteborg, och har pekats ut som rekryterare till Al-Shabab av journalisten Magnus Sandelin. Båda föreningarna har mottagit kommunala verksamhetsbidrag. Föreningen TUFF lades ner 2013, och hela deras verksamhet gick in i Sveriges förenade muslimer.⁷

Känslan av stigmatisering hos unga muslimer är en starkt bidragande faktor i radikaliseringsprocessen.⁸ Många muslimer upplever att de står utanför samhället, och som visats ovan är invandratäta områden i hög grad stigmatiserade. Dessutom är kriminalitet också en faktor till att ansluta sig, i och med att många som ansluter sig har en bakgrund av kriminalitet. Sandelin tog fram en översikt av de terrorresenärerna som han hittat, som visade att en av tre är dömda för brott.⁹ Ungefär lika många har betalningsanmärkningar hos kronofogden. Det är även viktigt att se att en framgångsrik integration också kan motverka detta. Terrorforskaren Marc Sageman fann i en tidigare jämförelse att sett till per capita har Europa fler terrorister än USA. Hans slutsats var att USA:s integrationspolitik varit mer lyckad än den europeiska. Exempelvis är arbetslösheten lägre bland unga muslimer i USA än i Europa.¹⁰ Ett fortsatt utanförskap riskerar alltså att leda till att fler blir mottagliga för de våldsbejakande budskapen genom ytterligare stigmatisering.

---

1 ICPR (2016)

2 Sydsvenskan 2014-10-30

3 Expo 2012-10-12

4 Magnus Sandelins blogg

5 Expressen 2016-12-19

6 Sandelin s. 140-150

7 Ibid.

8 Säpo (2009)

9 Sandelin s. 280

10 Sageman kap. 10, se även Sandelins redogörelse för densamma s. 286f

6. ATT BRYTA UTANFÖRSKAPET

6.1 UTANFÖRSKAPETS ORSAKER

Åratal av passivitet har lagt grunden för dagens utanförskap. Utanförskapsområdena skapar en grund för en ny underklass i ett alltmer segmenterat samhälle. I sådana områden får människor betydligt sämre livsmöjligheter, samtidigt som de mest grundläggande samhällsfunktionerna sätts ur spel.

En överreglerad bostadsmarknad och en hårt reglerad arbetsmarknad kan förklara mycket av bristerna för invandrare att etablera sig. Enkelheten i att hitta bostäder i framför allt vissa områden har lett till en kraftigt segregerad bostadsmarknad. Problemet med att vissa grupper inte direkt blir en del av samhället leder till ytterligare stigmatisering när enklaver bildas. Att människor söker sig till det som de känner igen sig i och bevarar traditioner och levnadssätt är i sig inte märkligt.¹ Problemen uppstår snarare när de inte blir en del av det omgivande samhället.

Det är även viktigt att poängtera att Sveriges omfattande sociala skyddsnet gör det enklare att leva utanför samhället. Möjligheterna till försörjning utan att ta sig in på arbetsmarknaden är stora, och därför finns inte heller samma behov att aktivt söka jobb. Generellt sett har länder med mer omfattande sociala skyddsnet även högre arbetslöshet bland invandrare.² Även andra länder som har infört en månkulturalistisk politik har fått svårigheter med integration. Nederländerna är det land i Europa som liksom Sverige gått längst i att införa en månkulturalistisk integrationspolitik, men stod också ut på grund av relativt hög brottslighet och arbetslöshet bland invandrare.³ Det beror på att incitamenten att skaffa egen försörjning är betydligt mindre i sådana länder när hela rätt till välfärd och bidrag är omedelbart tillgängliga.

Från ovanstående redogörelse står det klart att livsmöjligheterna för personer i utanförskapsområden är betydligt sämre. Skolresultat, trygghet och ekonomiska förutsättningar är väsentligt sämre i dessa områden. Utanförskapet är framför allt viktigt att bryta för att motverka den utvecklingen. När företag flyttar från ens stadsdel försvinner både arbetstillfällena och områdenas attraktivitet minskar, varpå stigmatiseringen ökar.

Sverige kommer under kommande år att ta emot tusentals flyktingar. Även om Sverige numera har en flyktingpolitik på Europas lägstanivå, kommer tusentals nyanlända att få uppehållstillstånd i Sverige. Enligt Migrationsverkets senaste prognos från april 2017 kommer 95 000 asylärenden att avgöras under innevarande kalenderår. Därefter förväntas ytterligare mellan 22 000 och 45 000 personer att söka asyl under året.⁴ Frågan är hur de på bästa sätt ska få en väg in i samhället, utan att de ska hamna i samma situation som tidigare. Därför är det viktigt att agera för att undvika att samma problematik utvecklas på nytt.

6.2 UTANFÖRSKAP

De problem som i dag finns i vissa förorter bör inte överdrivas. De är fortfarande tydligt geografiskt koncentrerade. Det går emellertid inte heller att förneka att tidigare politiska åtgärder har

1 Johansson Heinö (2011)

2 Koopmans (2010)

3 Koopmans (2009)

4 Migrationsverket 2017-04-26

misslyckats. I takt med att utsattheten i vissa områden har blivit mer påtaglig, har också de sociala och kulturella skillnaderna tydliggjorts. Ett återkommande problem är den stigmatisering många upplever i utanförskapsområden.

Ny forskning visar hur diskriminering och utanförskap förstärker varandra. Forskarna Adida, Laitin och Valfort har diskuterat effekterna av segregation i Frankrike mellan invandrade muslimer och kristna med stöd av flera olika fallstudier.¹ De menar att segregationen skapar vad de kallar för *diskrimineringsjämvikt*. Muslimers utsatta situation och sociala problem i områden där det bor många muslimer förstärker negativa stereotyper om muslimer. Därmed ökar även diskrimineringen av muslimer. Den ökade diskrimineringen gör det i sin tur svårare för muslimer att etablera sig i samhället, och det bidrar till deras sociala utsatthet. Därtill bidrar det till en känsla av alienation, eftersom de upplever att statliga institutioner stöter ut dem. Således blir den sociala utsattheten och diskrimineringen självförstärkande.

Den analysen visar på riskerna med utvecklingen i utanförskapsområdena. Den upplevda stigmatiseringen är starkt bidragande till det utanförskap som många upplever. En jämförelse av integrationspolitiken i olika länder visar att det finns en korrelation mellan mindre diskriminering och högre grad av assimilation bland muslimer i flera europeiska länder.² I länder som är mångkulturalistiska är utvecklingen den motsatta.

Denna utveckling är inte unik för Sverige. Som visats i avsnitt 2.2 är bakgrunden till det svenska förhållningssättet rotat i ställningstaganden som gjordes på 1970-talet. Det kan inte förklara hela integrationspolitiken, men det har kommit att prägla debatten och i hög utsträckning har assimilation avfärdats. Ett inflöde av pengar till utsatta områden, i form av föreningsbidrag, försörjningsstöd, kulturprojekt och festivaler har inte gjort någon nämnvärd skillnad.

Något som är återkommande i synen på såväl invandrare som utanförskapsområden är behovet av särlösningar riktade mot enskilda grupper. Cwejman diskuterar ingående hur detta kommer till uttryck i hur olika grupper ofta lyfts av identitetspolitiska skäl. Invandrare anses bäst kunna representeras av invandrare, och personers bakgrund betonas framför kompetens. Cwejman menar att detta i realiteten förstärker invandrares grupptillhörighet, och bidrar till att de isoleras.³

Som visats ovan har utsattheten många dimensioner. Det är viktigt att se vilka effekter den här utvecklingen kan få i ett vidare perspektiv. Under kommande år kommer tiotusentals människor att söka sig till Sverige och behöva integreras. Med nuvarande politik riskerar problematiken att fördjupas snarare än att lösas. Den typen av laglöshet och isolering kommer att kunna breda ut sig ytterligare om den inte undergrävs tidigt.

6.3 BORTOM INTEGRATION

En återkommande kritik inom borgerligheten efter valet 2014 var att partierna hade misslyckats med integrationspolitiken. Med tanke på hur utvecklingen sett ut i utanförskapsområdena är det knappast en underdrift. Emellertid har inte själva kärnan i integrationsproblemen berörts. Diskussionen om assimilation kontra integration synliggör en skillnad i synsätt. Som visats i avsnitt 2 avfärdades tidigt assimilation helt som alternativ. Detta bygger dock på att det finns en dikotomi mellan assimilation

---

1 Adida, Laitin och Valfort (2016)

2 Adida, Laitin och Valfort

3 Cwejman s. 40

och integration. Ett sådant synsätt är inte självklart. Johansson Heinö menar till exempel att integration och assimilation inte är varandras motpoler, utan snarare beskriver olika dimensioner. Den ena – integration – handlar om huruvida samhället bör eftersträva enhet eller mångfald. Assimilation handlar i stället om med vilka medel det ska ske: frivilliga eller tvångsmässiga.¹

Assimilationsbegreppet har tidigare utvecklats av sociologen Milton Gordon. Han identifierade flera faktorer som krävdes för full assimilation i USA. Dessa var att adoptera kulturella mönster hos majoritetssamhället, ingå i nätverk, grupper och institutioner i majoritetssamhället, gifta in sig i majoritetssamhället och utveckla en gemensam känsla av att tillhöra samma folk som majoriteten.² Det bör dock påpekas att assimilationen i USA inte har varit komplett för alla grupper invandrare, men den har onekligen varit framgångsrik eftersom den har givit markant olika grupper en gemensam värdegrund. Detta förutsätter däremot även att majoritetsbefolkningen inte diskriminerar invandrare.³ Sociologen Hans Zetterberg sammanfattade denna syn på assimilationen som ”invandringens fem pärleportar”.⁴

I en globaliserad värld är det självklart att mångfald är oundvikligt. Många svenska medborgare kommer från andra länder, och det i sig är inget problem. Ett sådant synsätt står fortfarande inte i motsats till assimilation. En politik som befäster skillnader leder också till utanförskap, och därför är det viktigt att också kunna ställa krav. Det finns ingen dikotomi mellan integration och assimilation. Frågan är snarare i vilket utsträckning assimilation behövs.

6.4 MÅNGKULTURALISMENS BRISTER

Redan 2010 dömde flera europeiska ledare ut mångkulturalismen som misslyckad.⁵ Det är dock viktigt att förstå att ett samhälle kan ha en stor mångfald av människor med olika bakgrund, utan att för den sakens skull vara mångkulturalistiskt i samma mening. Med mångkulturalismen avses här snarare en sådan politik som syftar till att ge sociala rättigheter till alla invandrare. Däremot finns goda skäl att inte bevilja alla invandrare samma sociala rättigheter som medborgare från dag ett och kräva assimilation vad gäller grundläggande värderingar, rättigheter och skyldigheter.⁶

Politiken i västvärlden har gått från att motverka identiteter som begränsar människor till att återskapa dem.⁷ När den typen av identiteter sedan befästs upprätthålls utanförskapet. Det är uppenbart att fullständig assimilation varken är önskvärt eller uppnåeligt. För att exempelvis kunna ta ett jobb behövs språkliga kunskaper och en förståelse för sociala koder. En assimilation inom vissa områden är därför eftersträvansvärd, med tydliga krav på anpassning.

Rent empiriskt saknas stöd för att förkasta alla minoritetsrättigheter, och det bör ses som en normativ fråga i vilken mån det görs.⁸ En studie visar att benägenheten för invandrare att anpassa sig ökar, om denne upplever att den i gengäld får ett erkännande för sitt eget ursprung.⁹ Dikotomin mellan assimilation och integration är alltså inte bara falsk, utan det är även missvisande att påstå att

---

1 Johansson Heinö (2011)
2 Eng. "sense of peoplehood"
3 Huntington s. 13-23
4 Zetterberg, s. 159-162
5 Johansson Heinö (2011)
6 BBC 2011-02-05
7 Se vidare Cwejman s. 45ff
8 Koopmans (2013)
9 Adida, Laitin och Valfort

det finns en motsättning mellan assimilation och mångfald. Att erkänna minoriteters rättigheter kan rentav legitimera den förda politiken.

Det är motsägelsefullt att förespråka integrering, men samtidigt verka för att stärka olika identiteter. Delvis för att stora värderingsskillnader kan vidga avstånden mellan grupper. Problematiken blir särskilt tydlig när den leder till värderingar som undergräver de mest grundläggande rättigheterna. Att jämställa olika kulturella uttryck, och att respektera dessa även när de står i strid med sekulära jämlikhets- och frihetsideal undergräver rådande system. Det är i grunden ingen empirisk fråga, utan en normativ fråga: bör den typen av handlingar kunna tolereras?

Även diskriminering kan förstärkas av utanförskap.¹ Omfattningen av diskrimineringen är ofta svår att uppskatta, eftersom diskriminering ofta förklaras utifrån oförklarliga skillnader i anställning. Det finns dock stöd för att delar av de oförklarade gapen kan förklaras av sämre språkkunskaper eller annorlunda värderingar rörande könsroller.² I exempelvis en studie om förutsättningar för elever uppvuxna i utanförskapsområden att komma in på högskola lyfts också fördelar med viss anpassning till det omgivande samhället och höga förväntningar som viktigaste faktorer.³ I detta sammanhang är det väsentligt att också beröra civilsamhällets roll, särskilt mot bakgrund av hur stöd till föreningar för invandrare har betonats som särskilt viktigt. I dagsläget finns många föreningar som tar sikte på att engagera och representera invandrare i olika sammanhang. Föreningsengagemang i sig är inte nödvändigtvis är gynnsamt för ökad integration. Putnam har argumenterat för att det finns två olika sorters socialt kapital.⁴ Dels finns det inåtriktat socialt kapital, så kallad "bonding". Det är när en förening utgår från att stärka befintliga band. Den andra sortens socialt kapital är det utåtriktade, som i stället syftar till att skapa nya band mellan människor, i Putnams terminologi "bridging". Det är viktigt att förstå skillnaden mellan olika sådana föreningar. Att stödja de inåtriktade bidrar till att stärka befintliga identiteter och grupper. Exempel på sådana inåtriktade föreningar kan exempelvis vara etniska föreningar eller idrottsföreningar. Det spelar ingen roll huruvida de har policyer för integration och mångfald om de saknar förutsättningar för att utomstående ska söka sig till dem. Föreningar som upprätthåller befintliga strukturer kommer inte att bidra till att överbrygga skillnader, och den typen av stöd till civilsamhället kan således inte heller förväntas bidra nämnvärt till integrationen.

Detta är ytterligare ett exempel på varför det är viktigt att tänka om i integrationspolitiken. Det borde vara viktigare att se till hur skillnader kan överbryggas, och vad som krävs för att få till stånd en snabbare integrering. I nästa avsnitt utvecklas hur Sverige kan bli en starkare gemenskap.

---

1 Se avsnitt 7. ovan

2 Koopmans (2014)

3 Widigson s. 250

4 Denna framställning bygger på Putnam s. 170ff

7. VÄRDERINGAR OCH SAMMANHÅLLNING

7.1 TOLERANS

”Det är självfallet ett problem, ett mycket allvarligt problem, när människor som bor i Sverige inte delar vårt samhälles grundläggande värderingar om mäns och kvinnors lika rättigheter och om varje människas rätt att göra sina livsval. Problemet rör hela samhället, i alla dess sektorer, och ingen kan dra sig undan ett ansvar.”

- Mona Sahlin, dåvarande integrationsminister, om hederskultur¹

I kölvattnet av flyktingkrisen blev frågorna kring integration många. Allt fler började debattera det som kom att benämnas svenska värderingar. En del av diskussionen var om det över huvud taget fanns svenska värderingar, eller om det egentligen enbart finns universella värderingar. Egentligen är värderingarnas ursprung ointressant. Det intressanta är på vad sätt Sverige skiljer sig från andra länder.

En vanlig invändning mot det resonemanget är att det endast finns universella värderingar, och att det därför vore värdelöst att tala om några typiskt svenska värderingar.² Förvisso finns det vissa universella behov hos alla människor, och i den meningen finns det saker som värderas av alla. Det ter sig svårt att hävda att alla människor inte har liknande fysiska och psykologiska behov, och att dessa skapar drivkrafter för att agera på vissa sätt.

Däremot är det uppenbart att föreningsfrihet, yttrandefrihet och fria val inte är något allmänt hållet. Sådana idéer har utvecklats över tid, men är fortfarande relativt nya ur ett historiskt perspektiv. Måhända är många liberala rättigheter universella i meningen att de bör tillerkännas alla, men det innebär inte att de delas av alla. Därför är det även viktigt att diskutera värderingar.

Det är även viktigt att se nyanser i olika religiösa uttryck. Heltäckande slöja är ett ofta omdebatterat exempel, och har förbjudits på offentliga platser i vissa länder. Vissa känner ett socialt tryck att täcka ansiktet, andra känner sig bekväma att göra så. I ett fritt samhälle borde rimligtvis sådana val stå öppna för alla. Filosofen Karl Popper resonerade om detta utifrån det han refererade till som toleransens paradox. I ett öppet samhälle är tolerans centralt, men allting kan inte tolereras. Om intoleranta idéer och värderingar tolereras och tillåts få fäste riskerar det att undergräva toleransen. Paradoxen är att vissa idéer och värderingar alltså inte kan tolereras om ett samhälle ska kunna vara tolerant.³ Våldsbejakande extremism och hederskultur är rimligtvis två typexempel där det behöver dras en tydlig gräns. Frågan om vad som bör tolereras är dock inte densamma som vad som bör bejakas. Enbart för att en traditionell syn på familjen inte bör förbjudas, innebär inte det att den bör sanktioneras i stället. Det finns inget statligt ansvar att upprätthålla olika kulturella uttryck till varje pris. Framför allt bör det undvikas i den mån som det kan bidra till att undergräva grundläggande värderingar.

Slutligen är det viktigt att se betydelsen av att värna det öppna, sekulära samhället, och inte ersätta

1 Riksdagsdebatt 2001

2 Se Barry s. 284-291

3 ”Tolerance”, Stanford Encyclopedia of Philosophy

det med en statskommunitarism.¹ Det sekulära samhället får dock inte bli en ny statsreligion. Medborgare har inte en skyldighet att vara sekulära. Snarare har staten en skyldighet gentemot varje medborgare att upprätthålla sekulära institutioner, och garantera vissa rättigheter. Det är viktigt att kulturella och religiösa uttryck inte tillåts undergräva exempelvis rätt till utbildning eller möjligheter att vistas i det offentliga. Att värna detta handlar om att garantera alla människors lika rättigheter.

Filosofen Jonathan Sacks har etablerat en särskild terminologi för att beskriva detta förhållande.² På samma sätt som de går att göra en skillnad mellan staten och civilsamhället, måste en skillnad göras mellan samhällskontraktet och samhällsfördraget. Samhällskontraktet åsyftar det fiktiva avtal som gäller mellan det offentliga och den enskilde. Det handlar i grunden om att genom att uppfylla vissa skyldigheter. Ett samhällsfördrag åsyftar i stället de gemenskaper som utgör civilsamhället. Dessa två dimensioner bör inte sammanblandas i en liberal demokrati. Samhällskontraktet regleras genom lagar av det offentliga; samhällsfördragen regleras genom civilsamhället av de gemenskaper som konstituerar det. Denna indelning är ett fundament i en liberal demokrati, och det är även det som undergrävs genom grupprättigheter. Om staten har ett ansvar att reglera de frivilliga associationer, suddas gränsen mellan dessa ut.

Grupprättigheter är därför problematiska, och en politik som syftar till att skydda grupper genom att upprätthålla identiteter skadar denna. Av samma skäl blir statskommunitarismen problematisk, eftersom den också går över gränsen för den privata sfären.

7.2 SVENSKA VÄRDERINGAR

Värderingar är inte ett så klart begrepp som kunde önskas. Vissa universella värderingar är gemensamma för alla människor. Alla har liknande behov vad gäller mat, vatten, relationer och så vidare. I den bemärkelsen kan givetvis påstås att det finns universella värderingar. Med svenska värderingar avses dock något som går utöver det. Alla samhällen runtom i världen är inte likadana, och människor värderar uppenbarligen olika saker. Det är inte heller något nytt att Sverige och svenskar skiljer sig från andra människor värderingsmässigt.

År 2006 utkom Henrik Berggren och Lars Trädgårdh med boken "Är svensken människa?". Deras centrala tes är att svenskhet bygger på självständighet och individualism, ett arv som kan spåras långt tillbaka i Sveriges historia, och att dessa ofta dessutom kunnat motivera statliga ingrepp för att upprätthålla den självständigheten. Det är knappast nytt att använda svenskhet och typiskt svenska värderingar inom den politiska debatten. Under förkrigstiden kämpade snarare partierna mot varandra om vilka som var mest svenska. Socialdemokraterna hade exempelvis en valaffisch där Hjalmar Branting porträtterades som en arvtogare till Engelbrekt Engelbrektsson, upprorsmakaren från Dalarna som levde under 1400-talet.³

Svenskarna skiljer sig även från medborgare i andra länder på många olika sätt, och det går även att mäta. Sedan flera decennier tillbaka görs den omfattande studien World Values Survey. Studien syftar till att kartlägga och jämföra människors värderingar i olika länder. Svenskar utmärker sig som särdeles extrema, genom att vara de näst mest sekulära och mest individualistiska.⁴

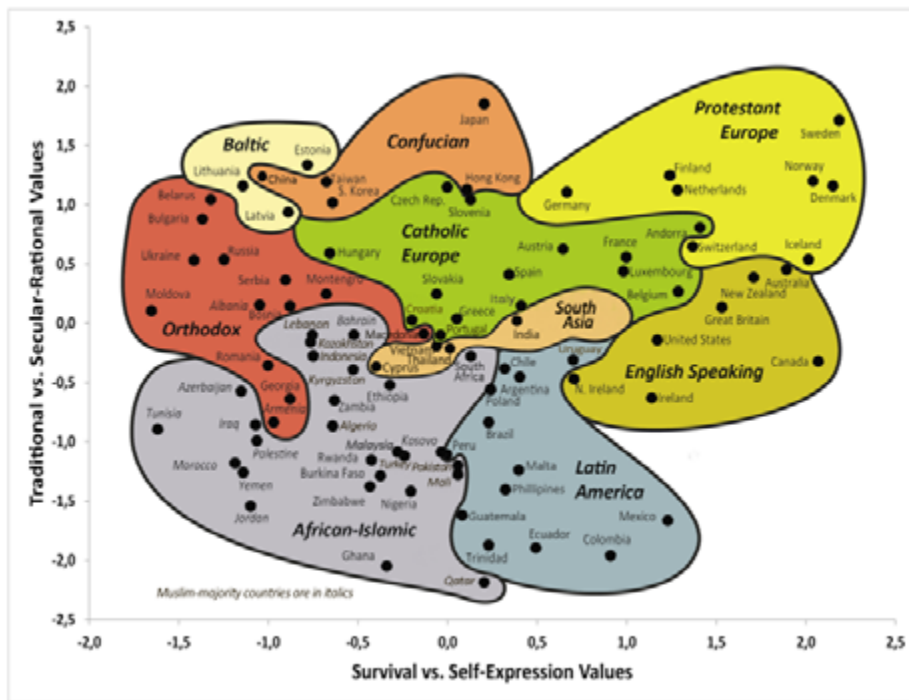
1 Se vidare Svanborg-Sjövall (2016)

2 Sacks s. 199-201

3 Berggren & Trädgårdh, s. 120

4 World Values Survey (2007)

Figur 1 Källa: World Values Survey

Huruvida dessa säregenheter bäst beskrivs med ett begrepp som "svenska värderingar" får lämnas osagt. Vad som är svenskt går inte att destillera i någon enkel mening. Det står däremot klart att svenskar skiljer sig markant vad gäller värderingar. I synen på könsroller, barns rättigheter och familjen som gemenskap är Sverige väsentligt annorlunda än andra länder. Många reformer, däribland avskaffandet av sambeskattningen och införandet av en delad föräldraförsäkring, har syftat till att påverka beteenden och bryta strukturer. Rimligtvis bör inte betydelsen av sådana reformer förringas.

7.3 VÄRDERINGAR SOM GRUND FÖR SAMHÖRIGHET

Under de senaste decennierna har världen globaliserats. Ökad handel och teknologiska framsteg har bundit samman världen på ett sätt utan någon historisk motsvarighet. Tidigare nationella särdrag, såsom traditionella högtider, klädsel och maträtter är inte lika distinkta. Numera finns liknande maträtter och mode över hela världen. Det som tidigare utmärkte nationer är inte detsamma. Därtill finns i många länder stora grupper som studerar utomlands, lär sig främmande språk och konsumerar utländsk kultur. På så sätt skapas diasporor av grupper vars kultur på många sätt är transnationell; kulturen är inte knuten till några nationsgränser.¹

Den amerikanske statsvetaren Samuel P. Huntington har refererat till det som en globalisering av eliter.² En effekt därav blir att nationella identiteter blir mindre påtagliga än tidigare. Det betyder emellertid inte att alla kulturella särdrag suddats ut. Snarare finns det flera subkulturer inom varje samhälle. Trots detta kan det ändå finnas en kärna; vissa värderingar är konstanta. Huntington

1 Huntington s. 144-177

2 Huntington s. 182-183

menar exempelvis att den amerikanska identiteten bygger på anglo-protestantiska värden.¹ Det är de kärnvärderingarna som har utgjort grunden för värdegemenskapen i USA. Även om olikheterna mellan vissa grupper ökar, är den kärnan intakt. Därmed är det även viktigt att se att alla inom varje land inte kan dras över en kam, eftersom faktorer som klass, utbildningsnivå och religion också kan spela roll.

Värderingar spelar en roll för integrationen, och bara genom att bo i ett land behöver man inte få nya värderingar. Exempelvis blev andra generationens invandrade muslimer i Frankrike mindre sekulära och mindre toleranta mot jämställda könsnormer än första generationen.² En diskrimineringsjämvikt skapar även en minskad tillit för personer med invandrarbakgrund, eftersom diskrimineringen de möter också skadar deras förtroende för det omgivande samhället. Därmed

Trädgårdh och Berggren menar att en svensk värdering handlar om arbetslinjen.³ I korthet kan sägas att den svenska synen på plikt känsla också är nära sammankopplad med välfärdsstaten. När självständighet görs till ideal minskar betydelsen av familj. För att enskilda ska kunna få det stöd de behöver förutsätts de arbeta för att välfärden också förutsätter arbete. I opinionsmätningar bekräftas att svenskar i största allmänhet värderar arbete och idén om att göra rätt för sig väldigt högt. Det hänger ihop med en positiv syn på välfärdssystem och en mer negativ syn på de som inte arbetar trots arbetsförmåga.⁴ Arbetslinjen som politiskt projekt lanserades av Moderaterna under Fredrik Reinfeldt, och kan sägas ha utnyttjat detta, men är inte heller särskilt unikt.

7.4 EN VÄRDEBASERAD SAMHÖRIGHET

Ett sätt att betrakta ett samhälle är genom en metafor om ett hus.⁵ Om någon flyttar in i huset på ägarens inbjudan, och får låna alla rum hursomhelst, så kommer det kanske vara ett hus, men de flesta skulle inte känna sig hemma. En annan analogi är att samhället är ett hotell, där var och en betalar för sitt eget rum och sin egen service, men utan att ha någon anledning att känna någon anknytning till det. Samhället blir då enbart en statsmakt som fungerar mestadels som en förmedlare av vissa tjänster. En tredje modell vore att i stället för att betrakta huset som något färdigbyggt, se det som under konstruktion. För att alla ska kunna få känna att de är delaktiga i samhället, måste de själva få vara med och bygga det. Var och en som vill flytta in får förutsättningarna för att bygga sin egen del. Det medför både skyldigheter och rättigheter.

Samhällskontraktet är mer än ett enkelt kontrakt med staten om att uppfylla vissa skyldigheter för att få vissa tjänster i utbyte, som en enkel ekonomisk transaktion. Att inrätta sig i ett samhälle handlar även om att respektera det samhällets grundvalar. Här krävs en tydlighet och ett erkännande av att alla värdekonflikter inte kan lösas med fler arbetstillfällen. Samtidigt måste det öppna samhället värnas, och en gemensam värdegrund innebär inte alla måste leva likadant.

Svensk identitet har kommit att förknippas med utseende och egenskaper, snarare än med medborgarskap.⁶ Däri finns ett hinder för integrationen som berörts av många debattörer.⁷ Det vore av flera olika skäl rimligare om medborgarskap i stället fick utgöra grunden för svenskhet. Först

1 Huntington s. 59-75

2 Adida, Laitin och Valfort

3 Berggren och Trädgårdh s. 443-454

4 Melin & Uvell s. 88f

5 Detta exempel är hämtat från Sachs s. 13-23

6 DS 2013:19 s. 250

7 Se t.ex. Cwejman s. 104ff

och främst för att alla i så fall kan bli medborgare, medan etnicitet inte går att välja. För det andra kan medborgarskapet också knytas till allmänt hållna värderingar för att skapa en legitimitet för integrationspolitiken. I Sverige finns det ingen gemensam nationsideologi på samma sätt som i andra länder, men det finns ändå vissa värderingar och förhållningssätt med historiska rötter. Eftersom dessa rör människors självständighet och arbetets värde, bör det även avspeglas i medborgarskapet, för att på så sätt höja medborgarskapets status. Om statusen för medborgarskapet också höjs generellt, kommer det att bli mer eftersträvansvärt för invandrare.¹

Delaktigheten i det ekonomiska och samhällsliga livet kan ske utan att helt behöva överge sin religiösa och kulturella identitet. Flera studier om integrationen i USA visar på just detta.² Det styrker att det inte finns någon klar motsättning mellan integration och assimilation. Just därför är USA också en lämplig förebild för integration, med assimilation vad gäller vissa grundläggande värden. Fördelen med ett värdebaserat medborgarskap är att det är nära knutet till samhällskontraktet. Att ställa upp på de skyldigheter och rättigheter som förutsätts för att samhället ska fungera är ett rimligt minimikrav för alla som vill leva i Sverige. Det innebär i förlängningen att medborgarskapet inte kan vara kravlöst, och därmed inte bör göras tillgängligt alltför lättvindigt. Det är desto rimligare att knyta det till arbetsmoral och respekten för grundläggande rättigheter, och att frånga grunden för den tidigare politiken genom att knyta fler sociala rättigheter exklusivt till medborgarskapet.

---

1 Braekken Simonsen (2016)

2 Se t.ex. Bagby (2009)

8. POLICYFÖRSLAG

ETT TYDLIGT SAMHÄLLSKONTRAKT

Integrationen bör utgå från en tydlig medborgarskapstanke. För det krävs att medborgarskapet utformas med tydliga mål för alla som vill bli svenskar. En rimlig tröskel för medborgarskap är att ha varit självförsörjande under en längre tid.

Högre krav för medborgarskap kommer inte nödvändigtvis att stärka samhällsgemenskapen, eftersom subjektiva uppfattningar om tillhörighet inte korrelerar med striktare krav för medborgarskap.¹ Däremot finns inte heller något tydligt samband mellan lägre krav för medborgarskap och starkare gemenskap. Generellt sett får medborgarskapet större betydelse när det värderas högt av ursprungsbefolkningen, och inte efter hur invandrare betraktar det. Därmed finns det ett värde i att höja kraven för medborgarskap och knyta detta till rättigheter och skyldigheter som överensstämmer med en mer allmän syn på skyldigheter och rättigheter. Det skulle stärka legitimiteten hos medborgarskapet, och dessutom skapa en grund för Sverige som en värdebaserad gemenskap.

Om Sverige ska fylla rollen som ett invandrarland bör även på sikt territorialprincipen införas. Den nu rådande härstamningsprincipen kopplar medborgarskapet till ens föräldrars ursprung, men territorialprincipen skulle skicka en viktig signal om Sverige som invandrarland. Därtill bör medborgarskapet också få en stark ceremoniell betydelse, för att förstärka symboliken kring att erhålla en plats i en bredare samhällsgemenskap.

Stödet för att hög restriktivitet och avancerade prov för medborgarskap leder till bättre integration är tvetydigt.² Emellertid finns det stöd för att frivilliga program för att lära sig språk och liknande kan vara framgångsrika när det finns incitament att göra dem.³

- **Knyt bidrag till grad av integrering, och kräv viss tid av arbete i Sverige för att successivt kunna kvalificera sig för att få motta ersättningar.** Genom ett tydligt kontrakt där prestationer från den enskilde ställs mot möjligheter att få rätt till välfärd stärks incitamenten för den enskilde att assimileras, och legitimiteten för migrationspolitiken upprätthålls.
- **Uppvärdera medborgarskapet.** Knyt olika sociala rättigheter till medborgarskapet för att öka incitamenten att få medborgarskap, och skapa en tydligare väg till integrering i Sverige.
- **Övergå från härstamningsprincipen till territorialprincipen som grund för medborgarskap.** Utöver att kräva kvalificering för medborgarskap, bör de som föds i Sverige per automatik få medborgarskap för att på så sätt signalera att det går att bygga en framtid i Sverige oavsett härkomst.
- **Ge möjlighet för alla som får uppehållstillstånd i Sverige att genomgå en samhällsintroduktion med särskild information om skyldigheter och rättigheter i Sverige.** Erfarenheterna från liknande program i Frankrike har varit positiva när de har varit frivilliga, men knutits till rätt till språkutbildning och anställningsstöd.
- **Öronmärk kommunala och statliga bidrag till föreningar som arbetar överbyggande framför sådana som arbetar förstärkande.** I den mån stat och kommun betalar ut bidrag bör dessa

1 Goodman-Wallace (2016)

2 Goodman-Wallace (2017)

3 Adida, Laitin och Valfort s. 190

riktas mot föreningar som faktiskt arbetar överbyggande. Föreningar utan sådana syften kan inte rimligtvis förväntas öka integrationen.

UNDERGRÄV PARALLELSAMHÄLLEN

Konkurrerande strukturer har blivit utmärkande för parallella samhällen. Det allmänna måste tydligt markera mot strukturer som undergräver jämställdhet, och bör aldrig sanktionera den typen av strukturer. Frågor om separata badtider är särskilt problematiska, för å ena sidan upprätthåller offentligt finansierade badhus osunda strukturer, medan det å andra sidan kan vara en förutsättning för att kvinnor med invandrabakgrund ska lära sig simma. Det finns redan skillnader i simkunnighet mellan svenskar och invandrare. Ett av tre barn som drunknar har invandrabakgrund, trots att invandrare utgör knappt 15 % av befolkning.¹ Den befintliga isoleringen kan inte brytas utan vissa särlösningar, och det är viktigt att inte ge många invandrare

- **Upprätthåll allas likhet inför lagen.** Det offentliga bör som huvudregel inte ta hänsyn till kulturellt betingade behov i den mån dessa undergräver jämlikhetsideal. Den offentliga makten bör inte ta hänsyn till alla kulturella uttryck, eftersom detta även kan förstärka befintliga strukturer och bidra till att dela samhällen.
- **Använd särlösningar när det är motiverat för att skapa trygga miljöer och bryta isolering.** Ett exempel kan vara separata badtider. Generella åtgärder som kan verka stigmatiserande och befästa utanförskap för den enskilde bör undvikas.
- **Anta förebyggande strategier mot hedersbrott.** Trots att problemen är utbredda, är det många kommuner som inte har något förebyggande arbete. Enbart högre straff kommer inte att råda bot på de strukturella problemen, utan arbetet måste börja redan i skolan. Ett viktigt första steg är att alla kommuner gör kartläggningar och antar handlingsplaner mot det utifrån den särskilda problematiken rörande hederskultur.
- **Förtydliga statliga och kommunala utbildningars skyldighet att värna demokratiska värderingar.** Relativiseringar och ifrågasättanden av objektivitet och demokratiska rättigheter undergräver statens legitimitet. Allt som ryms inom ramen för yttrandefriheten förtjänar inte ekonomiska bidrag från det offentliga.

ORDNINGSMAKTEN

Den gängrelaterade brottsligheten ökar, och det kan inte bemötas med ritkade sociala insatser och enbart preventivt arbete. Forskningen på området är knapp, men det omfattande studier som har genomförts pekar på att tidiga sociala insatser ofta kan verka stigmatiserande och därför rent av kan öka risken för framtida brottslighet.²

Kameraövervakning har dessutom visat på goda avskräckande effekter mot brottslighet. Polisen har dess värre svårigheter att få tillstånd för kameraövervakning. Tidigare forskning visar att om polisiära insatser riktas mot brottslighet på så kallade hot-spots, kommer inte brottsligheten nödvändigtvis förflyttas. Ett led i att motverka brottsligheter kan alltså vara ökad övervakning på allmänna platser. Detta förutsätter givetvis att fortsatta rättssäkerhetsgarantier finns samt att reglerna kring övervakning av enskilda personer – snarare än platser – är fortsatt strikta.

I Sverige finns en generell strafftidförkortning. Den innebär att den som döms till ett fängelsestraff ska frisläppas när denne har suttit av två tredjedelar av straffet. Den sista tredjedelen av straffet blir

1 Sjärräddningssällskapet (2013)

2 Brottsförebyggande rådet (2016b)

en villkorlig frigivning. Den kvarvarande tiden läggs till på strafftiden för nya brott som denne begår under tiden. Fängelsestraff har inte en särskilt avskräckande effekt, utan snarare behövs det för att bryta upp kriminella nätverk genom att hålla personer som begår brott borta från allmänheten.

- **Minska strafftidförkortningen.** I dag är huvudregeln att den som döms till fängelse enbart behöver avtjäna två tredjedelar av straffet. Den delen bör kraftigt reduceras för grövre våldsbrott och gängrelaterad kriminalitet så att huvudregeln bli att avtjäna hela straffet vid sådan brottslighet.
- **Gör brott mot blåljuspersonal till försvårande omständighet.** Försvårande omständigheter medför att straffet för brottslig handling höjs. Om det som huvudregel betraktas som en särskilt försvårande omständighet, kommer all
- **Skärp straffen för övergrepp i rättsak och otillbörlig påverkan mot myndigheter.** Försök att undergräva myndigheters arbete och en säker rättsprocess bör motverkas. Den som hindrar rättsprocesser bör alltid straffas hårt.
- **Gör det enklare för kommuner att anlita kommunala ordningsvakter.** Kommunala ordningsvakter kan verka avskräckande vid platser med hög brottsfrekvens och på sätt avlasta polisen, utan att de för den delen behöver ha större befogenheter.
- **Gör det enklare att sätta upp övervakningskameror på allmän plats i syfte att beivra brott.** Det är ett viktigt led i polisens arbete att kunna förebygga brott där det är känt att sådana ofta begås. Kraven för övervakning av enskilda personer bör dock förbli desamma av rättssäkerhetsskäl.
- **Fokusera insatser på att motverka narkotikabrottslighet och andra typer av brottslighet som brukar vara starkt bidragande till gängkriminalitet.** Ofta är det den typen av brottslighet som finansierar den organiserade brottsligheten.
- **Undvik förebyggande insatser som förstärker stigmatiseringen.** Erfarenheter från olika typer av tidigt stöd riktade till unga som anses befinna sig i riskzonen för brott kan ha stigmatiserande verkan.
- **Öka polisens lokala närvaro.** I de mest utsatta områdena måste förtroendet för ordningsmakten återupprättas.

VÅLDSBEJAKANDE EXTREMISM

Det går inte att enbart satsa på vare sig hårda eller mjuka insatser. Forskningsläget tyder snarare på att en kombination av båda behövs för att på ett verkningsfullt sätt motverka radikaliserings. Sedan 2013 har Sverige en samordnare mot våldsbejakande extremism. Uppdraget medför inga särskilda befogenheter, annat än att ge rådgivning till andra aktörer, såsom statliga och kommunala myndigheter och organisationer, samt fungera som en kunskapsbank. Det finns dock skäl att vidareutveckla uppdraget för att undvika att fler ansluter sig våldsbejakande organisationer som exempelvis IS.

Många andra länder har valt att arbeta med att konkurrera terrororganisationers informationsspridning. I stället för att låta terrorgrupper narrativ dominera på sociala medier, skapas konkurrerande narrativ som dissemineras på antingen sociala medier eller direkt i riskområden. Det kan till exempel ske genom föreläsningar på skolor. Med alternativa narrativ menas att konstruera en berättelse som undergräver extremismen genom att belysa motsägelser och lögn i våldsbejakande organisationers propaganda. Det finns inte ett sådant narrativ, utan sådana måste anpassas efter riskgrupper och vilken typ av berättelse som ska bemötas. De behöver inte heller spridas via myndigheter, utan de kan även spridas genom aktörer i civilsamhället. Det är dock viktigt att underlaget för sådana konkurrerande berättelser finns.

- **Ge den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism ett tydligare mandat genom göra om befattningen till en självständig myndighet.** Samordnarens roll bör permanenteras så att den kan arbeta mer långsiktigt,
- **Ta fram en sammanhållen strategi för att ge kommuner och ideella föreningar verktyg för att skapa konkurrerande narrativ.** Ett aktivare förebyggande arbete kan förhindra att fler radikaliserar.

ARBETS- OCH BOSTADSMARKNADEN

Sverige har längre präglats av stadsbyggnadspolitik där centrum skapas med omkringliggande bostadsområden. Det skapar större skillnader mellan stadsdelar och skapar inga naturliga mötesplatser för boendena i området. En mer blandad bebyggelse, där bostäder och affärer ryms inom samma byggnader skulle motverka en del av segregationen, och skapa tryggare miljöer och grund för en mer naturlig samverkan.

- **Skapa förutsättningar för fler enkla jobb.** För många utan arbetserfarenhet är enkla jobb ett sätt att komma in på arbetsmarknaden och ta del av de positiva effekter det får.
- **Främja delar av civilsamhället som arbetar med att överbrygga skillnader och på så sätt få in fler på arbetsmarknaden.** Ett positivt exempel som har lyfts tidigare är projektet *Yrkesdörren* i Stockholms stad.¹
- **Verka för blandad stadsbyggnation.** Det finns redan flera exempel på mer blandade städer, där bostäder byggs i samma hus som affärer för en mer integrerad stad med större delaktighet hos de boende
- **Avskaffa hyresregleringen och avreglera bostadsmarknaden.** Det faktum att skillnaderna är större på grund av etnicitet på marknaden för hyresrätter än på marknaden för bostadsrätter indikerar att det är svårare att etablera sig när det råder brist på bostäder.

---

1 Trädgårdh & Wallman Lundåsen

KÄLL- OCH REFERENSFÖRTECKNING

LITTERATUR

Adida, C, Laitin, D, Valfort, M-E, *Why Muslim Integration fails in Christian-Heritage Societies*, 1:a upplagan (kindle), Harvard University Press 2016

Barry, Brian, *Culture and Equality*, 1:a upplagan, Polity 2002

Berggren, Henrik, och Trädgårdh, Lars, *Är svensken människa? – gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*, 2:a upplagan, Norstedts 2015

Brinkemo, Per, *Somalier i Sverige – mellan klan och stat*, 1:a pocketupplagan, Timbro förlag 2014

Cwejman, Adam, *Välviljans rasism*, 1:a uppl., Timbro förlag 2012

Huntington, Samuel, *Who are we?*, 1:a upplagan, Simon and Schuster Paperbacks 2004

Johansson Heinö, Andreas, *Farväl till folkhemmet*, 1:a upplagan, Timbro 2015

Nerlund, Henrik, *Renässans i den borgerliga stadsplaneringen* i Johansson, L-A, (red.) *Varken bildning eller piano*, 1:a upplagan, Timbro 2015

Lundberg, J, *Ljusets fiender*, Timbro 2013

Melin, Carl & Uvell, Markus, *Innerst inne*, 1:a upplagan, Timbro förlag 2014

Putnam, Robert, *Den ensamme bowlaren*, 1:a upplagan, SNS förlag 2001

Sacks, Jonathan, *The Home We Build Together*, 1:a upplagan., Bloomsbury 2007

Sandelin, Magnus, *Svenska IS-krigare från Al-Qaida till Jihadi Cool*, 1:a upplagan, Fri tanke förlag 2016

Svanborg-Sjövall, Karin, *Hur borgerligheten slutade ängslas och lärde sig älska staten*, 1:a upplagan, Timbro förlag 2016

Zetterberg, Hans, *Zetterberg – texter i urval* (Roland Poirer Martinsson red.), 1:a upplagan, Timbro 2011

Wickström, Mats, *The Multicultural Moment: The History of the Idea and Politics of Multiculturalism in Sweden in Comparative, Transnational and Biographical Context, 1964-1975*, 1:a upplagan, Åbo Akademi University 2015

Widigson, M, *Från miljonprogram till högskoleprogram – Plats, agentskap och villkorad valfrihet*, akademisk avhandling vid Göteborgs universitet 2013

TIDNINGSPARTIKLAR OCH NYHETSKLIPP

Andersson, Widar, "Från tempel till rövarkulor" i Axess nr 3 år 2016

BBC 2011-02-05, "State multiculturalism has failed, says David Cameron",
<http://www.bbc.com/news/uk-politics-12371994>

Dagens Nyheter 2017-07-03, "Säpo: 3000 våldsbejakande extremister i landet"
<https://www.dn.se/nyheter/sverige/sapo-3000-valdsbejakande-extremister-i-landet/>

Göteborgs Posten, "Var tionde mord förra året var hedersmord".
<http://www.gp.se/nyheter/sverige/var-tionde-mord-f%C3%B6rra-%C3%A5ret-var-hedersmord-1.4509333>

Göteborgs Posten 2016-08-08, "Här stöder svenska ungdomar hedersvåld helt öppet"
<http://www.gp.se/nyheter/goteborg/har-stoder-svenska-ungdomar-hedersvald-helt-oppet-1.3669800>

Entreprenör 2017-10-10, "Stänger butiken i protest mot kriminaliteten",
https://www.entreprenor.se/stanger-butiken-i-protest-mot-kriminaliteten_686516.html

Expo 2012-10-12, "Antisemitiskt islamistparti etablerar sig i Sverige"
http://expo.se/2012/antisemitiskt-islamistparti-etablerar-sig-i-sverige_5361.html

Expressen 2016-12-19, "Ung vänster förlorar miljonstöd från staten"
<https://www.expressen.se/nyheter/ung-vanster-forlorar-miljonstod-fran-staten/>

Expressen 2017-07-04, "Hyllningen till tre kriminella män delar Fittja",
<http://www.expressen.se/nyheter/qs/gangen-inifran/hyllningen-till-tre-kriminella-man-delar-fittja/>

Expressen 2016-12-20, "Stöket får biblioteket att inte våga ha öppet", <https://www.expressen.se/kultur/stoket-far-biblioteket-att-inte-vaga-ha-oppet/>

Expressen 2017-04-01, "Salam Kurda stänger sin butik i Husby",
<https://www.expressen.se/nyheter/stockholm/salam-kurda-stanger-sin-butik-i-husby/>

Svenska Dagbladet 2015-06-06, "Låt inte detta normaliseras", Paulina Neuding
<https://www.svd.se/lat-inte-detta-normaliseras>

Svenska Dagbladet 2015-05-16, "Social oro ger stök på bibblan", Paulina Neuding
<https://www.svd.se/social-oro-ger-stok-pa-bibblan>

Svenska Dagbladet 2017-07-23, "Förorten behöver försvenskas", Fredrik Kärrholm
<https://www.svd.se/fororten-behover-forsvenskas>

Svenska Dagbladet 2007-11-27, "Paris förorter brinner igen"
<https://www.svd.se/paris-fororter-brinner-igen>

Svensk Dagbladet 2016-09-03, "Flera muslimska skolor delar upp flickor och pojkar"
<https://www.svd.se/flera-muslimska-skolor-delar-upp-flickor-och-pojkar>

SVT Stockholm 2016-12-30, "Butikerna proteststänger i Husby"
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/butikerna-proteststanger-i-husby>

SVT 2015-11-10, "Säpo: 286 svenskar har anslutit sig till terrorgrupper"
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/sapo-286-svenskar-har-anslutit-sig-till-terrorgrupper>

SVT 2017-08-28, "Hot och våld på sjukhus inte bara ett storstadsproblem"
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/hot-och-vald-pa-sjukhus-inte-bara-ett-storstadsproblem>

SVT Uppsala 2016-07-17, "Stenkastning gjorde att insats vid dödsbrand fördröjdes"
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/upsala/stenkastning-gjorde-att-insats-vid-dodsbrand-fordrojdes>

Sydsvenskan 2016-08-10, "Kriminalitet eller politisk protest? Så säger forskningen om bilbränderna"
<https://www.hd.se/2016-08-10/kriminalitet-eller-politisk-protest-sa-sager-forskningen-om-bilbranderna>

Sydsvenskan 2014-10-30, "Hizb ut Tahrir drömmer om ett globalt kalifat",

<https://www.sydsvenskan.se/2014-10-30/hizb-ut-tahrir-drommer-om-ett-globalt-kalifat>
Uppsala Nya Tidning 2016-08-04, "Battidsfrågan ett dilemma"

<http://www.unt.se/nyheter/upsala/battidsfragan-ett-dilemma-4322363.aspx>

RAPPORTER OCH STUDIER

Bagby, Ihsan, *The American Mosque in Transition: Assimilation, Acculturation and Isolation*, Journal of Ethnic and Migration Studies 2009

Bakkaer Simonsen, Kristina, *Does citizenship always further Immigrants' feeling of belonging to the host nation? A study of policies and public attitudes in 14 Western democracies*, 2017

Basra, Rajan, Neumann, Peter R., and Brunner, Claudia, *Criminal Pasts, Terrorist Futures: European Jihadists and the New Crime-Terror Nexus*, International Centre for the Study of Radicalisation 2016

Brottsförebyggande rådet, Kriminella nätverk och grupperingar, Polisens bild av maktstrukturer och marknader, Rapport 2016:12

Brottsförebyggande rådet, *Insatser mot brott och otrygghet i socialt utsatta områden - En kunskapsöversikt*, Rapport 2016:20

DIK - det kreativa facket, *"Vi är bibliotekarier - inte psykologer eller socialarbetare" En rapport om arbetsmiljön på våra bibliotek*

Edling, Jan, *Förorterna som Moder Svea glömde*, Verdandi och Flexicurity Systems 2015

Goodman-Wallace, S, och Wright, M, *Does Mandatory Integration Matter? Effects of Civic*

Requirements on Immigrant Socio-economic and Political Outcomes, Journal of Ethnic and Migrations Studies

Folkpartiet, *Utanförskapets karta – en kartläggning över utanförskapet i Sverige*, Folkpartiet 2002

Folkpartiet, *Utanförskapets karta – arvet efter Mona Sahlin*, Folkpartiet 2008

Ersanilli, Evelyn & Koopmans, Ruud, *Do Immigrant Integration Policies Matter? A Three-Country Comparison among Turkish Immigrants*, West European Politics, 34:2 (2011)

Ersanilli, Evelyn & Koopmans, Ruud, *Rewarding Integration? Citizenship Regulations and the Socio-Cultural Integration of Immigrants in the Netherlands, France and Germany*, Journal of Ethnic and Migration Studies, 36:5, 773-79) (2010)

Johansson Heinö, Andreas, *Integration eller assimilation – En utvärdering av svensk integrationsdebatt*, Timbro 2011

Koopmans, Ruud, *Does assimilation work? Sociocultural determinants of labour market participation of European Muslims*, Journal of Ethnic and Migration Studies, 42:2, 197-216, 2016

Meleagrou-Hitchens, Alexander, och Kaderbhai, Nick, *Research Perspectives on Online Radicalisation a Literature Review 2006–2016*, International Centre for the Study of Radicalisation 2016

Sanandaji, Tino, *Utanförskapets karta 10 år senare*, Den nya välfärden 2014

Sarnecki, Jerzy, *Hela staden – Bryt segregationen Kapitel 1 Brottslighet och motåtgärder i socioekonomiskt utsatta områden*, Fores 2015

Polisen, *Utsatta områden - Social ordning, kriminell struktur och utmaningar för polisen*, 2017

Polisen, *Utsatta områden – sociala risker, kollektiv förmåga och oönskade händelser*, 2015

Samordnaren mot våldsbejakande extremism, *Nationell strategi mot våldsbejakande extremism*, 2016

Socialstyrelsen, *Flickor och kvinnor i Sverige som kan ha varit utsatta för könsstympling En uppskattning av antalet*, 2015

Säkerhetspolisen, *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige*, 2009

Stockholms handelskammare, *Brottsplats Stockholm*, Rapport 2016:2 Stockholms handelskammare

Stockholms handelskammare, *Kriminaliteten förgiftar företagandet i förorten*, Rapport 2017:07 Stockholms handelskammare

Trädgårdh, L, & Wallman Lundåsen, S, *Civilsamhälle, social sammanhållning och tillit, Underlagsrapport för ett socialt hållbart Stocholm*, Stockholms stad 2015

Tarhan Selvi, Guluzar & Kakabaveh, Amineh, *ELVAHUNDRA En kartläggning av förekomsten av diskriminering och förtryck i hederns namn bland 1100 ungdomar och 50 tals föräldrar*, Varken Hora eller Kuvad 2016

Wickström, Mats, *Comparative and transnational perspectives on the introduction of multiculturalism in post-war Sweden*, *Scandinavian Journal of History*, 40:4(2015)

OFFENTLIGT TRYCK

DS 2013:19, *Svenska framtidsutmaningar slutrapport från regeringens framtidskommission*, Statsrådsberedningen

DS 2014:4, *Våldsbejakande extremism i Sverige – nuläge och tendenser*, Justitiedepartementet

SOU 2006:89, *Arbetskraftsinvandring till Sverige – förslag och konsekvenser*

Proposition 1975:26, *Regeringens proposition riktlinjer för invandrings- och minoritetspolitiken m.m.*

WEBBASERADE KÄLLOR

Aftonbladets databas om hedersförtryck, "Unik kartläggning – 200 fall på två år"
<http://hedersfortryck.story.aftonbladet.se/chapter/databas/>

Amnesty, "Hedersmord", senast uppdaterad 2016-07-12
<https://www.amnesty.se/vad-gor-vi/kvinnors-rattigheter/vald-mot-kvinnor/hedersmord/>

Expo Skola,
http://skola.expo.se/assimilation_111.html

The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence 2015-01-26, "Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s"
<http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriaraq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/>

Migrationsverket, "Fortsatt fokus på att fatta beslut", 2017-04-26, hämtad 2017-09-18
<https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2017/2017-04-26-Prognos-Fortsatt-fokus-pa-att-fatta-beslut.html>

Magnus Sandelins blogg, "Sveriges Förenade Muslimer ljuger om terrorföreläsare", 17 april 2017
<https://www.magnussandelin.se/sveriges-forenade-muslimer-ljuger-om-terrorforelasare>

Polisen, Statistik över bilbränder i Malmö,
https://polisen.se/PageFiles/638439/StatistikBilbranderMalmo20019_2016.pdf

Stanford Encyclopedia of Philosophy, "Tolerance"
<https://plato.stanford.edu/entries/toleration/#ConTolPar>

World Values Survey, "Findings and insights"

<http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp?CMSID=Findings>

